

Frans Westra Venetianen kunnen niet fietsen

Copyright © 2018 Uitgeverij Nobelman All rights reserved

www.nobelman.nl

ISBN 978-94-91-737-39-8

NUR 508

Omslagfoto: Hilje Spijkerman

Inmiddels niet meer aanwezig beeld met de naam *Support* van de kunstenaar Lorenzo Quinn (zoon van filmster Anthony Quinn) bij het Ca'Sagredo hotel aan het Canal Grande, dat om aandacht vraagt voor de klimaatsverandering.

Auteursfoto: Hilje Spijkerman

Alle overige foto's: Hilje Spijkerman & Frans Westra

Omslagontwerp en vormgeving binnenwerk: Studio Keck

Uitgeverij Nobelman, Groningen. 2018

Introductie

Toen ik op 29 augustus 1988 voor het eerst naar Venetië reisde had ik geen idee van wat me te wachten stond. Op aandringen van mijn collega Jacques van Heijningen uit Rotterdam verruilde ik het bezoek aan de Berlinale voor dat aan de Mostra del Cinema, het oudste filmfestival ter wereld. Anderhalve maand eerder was één van mijn leermeesters overleden: Huub Bals (1937-1988), de eerste directeur van het Filmfestival Rotterdam. We waren nog een beetje weemoedig. Met de KLM kon je nog niet naar Venetië, dus we vlogen met Alitalia met een overstap in Milaan. Het was de laatste vlucht en wellicht zouden we de laatste boot naar het Lido niet meer halen. Gelukkig zat Wil Goedings ook in het vliegtuig, de echtgenote van de eigenaar van de Amsterdamse bioscoop The Movies, Pieter Goedings. We konden met haar mee met een taxiboot naar het Lido. Die eerste ervaring was onvergetelijk. De taxiboten mochten in die tijd nog varen als een speedboot en je voelde je direct James Bond. Ook werd er in die tijd met een taxi nog via de Rio dei Greci door de stad gevaren en ik zal nooit dat eerste beeld vergeten van de Chiesa San Giorgio dei Greci met zijn schuin staande toren in het licht van de volle maan. Ik was verkocht. Er volgden dertig jaren met festivalbezoek en ook daarbuiten verbleef ik nog wel regelmatig in Venetië, eigenlijk in alle jaargetijden, zodat ik naast de zinderende hitte in de zomer ook de sneeuw op het strand zag liggen. In die dertig jaar heb ik de stad, de lagune en het vasteland tot in de Dolomieten goed leren kennen. En immens genoten van de sfeer, kunst en

cultuur in de stad, maar ook waargenomen hoe het toerisme alsmear groeide. In het begin was dat nog fascinerend met al die toeristen uit alle hoeken van de wereld. Daardoor voelde je jezelf ook een kosmopoliet, maar met de komst van de hordes werd het minder leuk. De KLM vloog inmiddels vier keer per dag vanaf Amsterdam en met Transavia, Easyjet en Ryanair kun je ook makkelijk naar de Dogestad komen. Met wat handigheid kun je nog steeds enorm van Venetië genieten en je hoeft je ook niet te beperken tot de stad. Deze publicatie is een weerslag van een klein deel van mijn Venetiaanse ervaringen in de afgelopen dertig jaar, aangevuld met reflecties over de stand van zaken in verleden en heden. Onderdeel daarvan was mijn zoektocht naar de bijna allemaal verdwenen Venetiaanse bioscopen, die leidde tot interessante wandelingen en gesprekken in de stad en de lagune. Inmiddels voel ik me er echt wel thuis, hoewel je nooit een Venetiaan zult worden en dat vooral ook niet moet willen. Het toerisme, dat men ooit dacht te moeten stimuleren door de aanleg van een ondergrondse of het organiseren van grote popconcerten, is inmiddels niet meer te stuiten en een dagelijks probleem geworden. Het neemt niet weg dat je nog steeds danig kunt genieten van de sfeer in de grootste voetgangerszone ter wereld die bovendien enorm veel te bieden heeft op het gebied van kunst en cultuur. Graag deel ik op deze manier mijn voorliefde voor de 'Serenissima' (Opperste Doorluchtigheid), zoals de republiek Venetië in het verleden liefkozend en bewonderend genoemd werd.

Frans Westra, 2018

Markt

Dinsdag is het marktdag. Dat is zo in Groningen en ook in Venetië. Op het Lido is de grootste markt in de 'Comune di Venezia', een enorme warenmarkt waar je alles kunt kopen. Van de inrichting van je slaapkamer tot vers fruit en verse groente. Tussen al die prachtig uitgestalde producten, in een lange lijn aan de lagunezijde van het eiland uitgesteld, is één tafel in een marktkraam helemaal groen. Er achter staan vrolijke mensen, die duidelijk schik hebben in het aan de man brengen van hun handelswaar. Twee dames en een wat blozende man met een flink postuur en een wat verlegen uitstraling. Riccardo Ballarin is zijn naam. Alles komt van Vignole, een eiland iets verder weg in de lagune, waarvan de naam eigenlijk 'wijngaarden' betekent. En van dit eiland worden elke dinsdag superverse groentes aangevoerd naar de markt op het Lido. Het is het enige dat ze verkopen: hun zelf verbouwde groente. Dus radijzen, Brussels lof, spruiten, andijvie en vandaag ook hele verse rode en witte bieten. Ik neem de bieten en de radijzen

waarvan ik weet dat ze scherp smaken, maar ook beter zijn om te consumeren dan een snack of snoepgoed. Hoe deze mensen hun producten naar het Lido krijgen lijkt een raadsel. Op Vignole zijn eigenlijk geen wegen, dus alles moet met een karretje naar een bootje aan de wal. Ik stel me voor dat ze op dinsdagmorgen heel vroeg uit de veren zijn en met z'n drieën apetrots hun verse groente van het land oogsten om die op de markt te verkopen. Het is ook nooit te veel: vers is vers en ze weten wel wat ze kwijt kunnen in die ruim vier uur op de markt. Als consument val je voor zo'n fenomeen: versheid en een vrolijke uitstraling en "Buona Pasqua" voor elke klant, ook al spreekt die soms alleen Engels. Ze zullen tevreden zijn als ze zonder hun koopwaar weer terugvaren naar Vignole, het kleine eiland in de lagune waar weinig toeristen komen. Er staan een paar huizen - er wonen nog veertig mensen - en een klein kerkje van de parochie van 'Santa Maria Assunta e Sant'Eurosia'. Medische zorg beperkt zich tot een ambulante arts die één keer in de veertien dagen spreekuur houdt in een container. Een deel van het eiland is in gebruik bij het leger, zonder dat je daar overigens iets van merkt en waar je alleen met een boot kunt komen. Hier was vroeger een basis voor watervliegtuigen: de "idroscalo". Er is een restaurant dat vooral gefrequenteerd wordt door mensen met een eigen boot. Wie daar met het openbaar vervoer komt wordt een beetje als een vreemde beschouwd. Dat restaurant wordt vooral in het weekend mede bezocht door het meer rumoerige deel van de over een boot beschikkende Venetiaanse jeugd, die van tijd tot tijd op de wal streng moet worden aangesproken op hun vaargedrag. Te snel, te lawaaiig en je kunt er enorme boetes voor krijgen. In de trattoria kun je onderhandelen over de prijs van de te eten vis, want die wordt

eerst gewogen voordat ze bereid wordt. Te goed onderhandelen wordt overigens niet echt op prijs gesteld. Op Vignole zijn een paar weggetjes of paden met een totale lengte van ongeveer honderd meter die eigenlijk nergens toe leiden. Het kanaal dat door het eiland loopt is een favoriete pleisterplaats voor eigenaren van niet al te grote jachtschepen die dure ligplaatsen elders in Venetië trachten te mijden. Afgezien van de halteplaats van het openbaar vervoer en de trattoria is er eigenlijk niets. Hier leer je in ieder geval niet fietsen.

Linea 14

Vandaag met de grote boot naar de stad, of naar 'Venezia', zoals de inwoners van het Lido de stad noemen. Want Venezia en het Lido, dat zijn twee verschillende dingen. Vroeger kwam de grote boot - met welluidende namen als Torcello, Altino en Eraclea - vlakbij het San Marco plein uit en was de aanlegplaats de "Molo", bij de Brug der Zuchten. Vanaf het Lido gekomen maakte hij een draai voor de Piazzetta langs waarbij je een prachtig zicht had op het San Marcoplein. Toen voer hij nog van Fondamente Nove via Murano – Burano – Treporti – Punta Sabbioni en het Lido naar San Marco, tegenwoordig alleen nog maar vanaf Burano. Eigenlijk is hij nauwelijks sneller dan de gebruikelijke lijn 1 maar je zit veel hoger en hij stopt onderweg niet. De aanlegplaats van de grote boot is steeds verder weg van San Marco verplaatst om de gondeliers aan het plein niet te ontrieven, die jarenlang actie voerden tegen de 'mosse' (het klotsen van het water) en om de algemene druk op de San Marco steigers (Zaccaria, Giardinetti en Vallarosso) te verminderen.

De grote boot legt nu het verst van San Marco aan, bij de Pietà kerk (1). Hier hangt bij aankomst een bord met de tekst "Venezia" om toch nog maar eens duidelijk te maken dat je nu pas in de stad zelf bent. Het is vandaag druk op de oevers van de lagune in de nabijheid van het Dogepaleis. Talloze Italiaanse schoolreisjes en de onvermijdelijke hoeveelheid groepen Japanners en Chinezen die zich hier na aankomst vanuit Punta Sabbioni onmiddellijk laten splitsen in kleinere gezelschappen per gondel en zo een deel van de stad verkennen. De schoolreisjes hebben te maken met het aanstaande Paasweekend en ondanks de drukte is de vertoonde discipline weldadig. Ze moeten eindeloos in de rij staan om het Dogepaleis in te kunnen. Ook de rij voor de campanile (klokkentoren) van de basiliek is weer fors en die voor de basiliek zelf enorm. En al die rijen worden steeds groter vanwege de veiligheidscontroles bij de ingangen. Van de invalidenhellingen over de bruggen is er één afgesloten. Zou men bang zijn dat zo'n terrorist met een bom onder een deken per rolstoel naar het plein zou kunnen komen om daar zijn verschrikkelijke daad te verrichten? Politie is overigens nauwelijks waarneembaar, slechts een enkele militair met een kogelvrij vest en een karabijn. Maar het San Marcoplein zelf is stiller (de duiven zijn grotendeels weg) geworden en als je de Calle Fabbri ingaat is er sprake van een normale drukte. De stad bestaat inmiddels bij de gratie van het toerisme. Calle Fabbri was ooit een winkelstraat waar de Venetianen trots op waren, maar in deze straat wordt het middenstands aanbod nu ook nagenoeg geheel gedomineerd door het toerisme. Inclusief 5 of 10 euro winkels in Aziatische handen, afgewisseld met restaurants, ijssalons en hotels. Curieus is dat eigenlijk vlak bij San Marco de winkel